

Mithali

Contents

Mithali

Utangulizi: Kusudi Na Kiini

1 Mithali za Solomoni mwana wa Daudi, mfalme wa Israeli:

2 Kwa kupata hekima na nidhamu;

k wa kufahamu maneno ya busara;

3 kwa kujipatia nidhamu na busara,

k ufanya lililo sawa, haki na bila kupendelea;

4 huwapa busara wajinga,

m maarifa na akili kwa vijana;

5 wenye hekima na wasikilize nao waongeze elimu yao,

w enye kupambanua na wapate mwongozo;

6 kwa kufahamu mithali na mifano,

m isemo na vitendawili vya wenye hekima.

7 Kumcha Bwana ndicho chanzo cha maarifa,

I akini wapumbavu hudharau hekima na adabu.
Onyo Dhidi Ya Ushawishi Wa Marafiki Waovu

8 Mwanangu, sikiliza mwongozo wa baba yako,

w ala usiyaache mafundisho ya mama yako.

9 Hayo yatakuwa taji la maua la neema kichwani pako,

n a mkufu wa kuipamba shingo yako.

10 Mwanangu, kama wenye dhambi wakikushawishi,

u sikubaliane nao.

11Kama wakisema, “Twende tufuatane;

t ukamvizie mtu na kumwaga damu,

n joo tukavizie nafsi isiyo na hatia;

12tuwameze wakiwa hai kama kaburi,¹

w akiwa wazima kama wale wanaotumbukia shimoni.

13Tutapata aina zote za vitu vya thamani

n a kujaza nyumba zetu kwa nyara.

14Njoo ushirikiane nasi,

v itu vyote tutakavyopata tutagawana.”

15Mwanangu, usiandamane nao.

U siweke mguu wako katika njia zao,

16kwa kuwa miguu yao hukimbilia kwenye dhambi,

n i wepesi kumwaga damu.

17Tazama ni jinsi gani ilivyo kazi bure kutandaza wavu

w akati ndege wote wanakuona!

18Watu hawa huvizia kumwaga damu yao wenyewe;

h ujivizia tu wenyewe!

19Huu ndio mwisho wa wote ambao wanajipatia mali kwa hila;

¹ + 1:12 Kaburi hapa maana yake ni Kuzimu, kwa Kiebrania ni Sheol.

h uuondoa uhai wa wale wenye mali.
Onyo Dhidi Ya Kukataa Hekima

20Hekima huita kwa sauti kuu barabarani,

h upaza sauti yake kwenye viwanja vikubwa;

21kwenye makutano ya barabara za mji

z enye makelele mengi hupaza sauti,

k wenye malango ya mji hutoa hotuba yake:

22“Enyi wajinga, mtang’ang’ania ujinga wenu hadi lini?

M paka lini wenye mizaha watafurahia mizaha,

n a wapumbavu kuchukia maarifa?

23Kama mngekuwa mmeitikia karipio langu,

n ingekuwa nimemimina roho yangu kwenu

n a kuwafahamisha maneno yangu.

24Lakini kwa kuwa mlinikataa nilipowaita

n a hakuna yeyote aliyekubali

n iliponyoosha mkono wangu,

25kwa kuwa mliyapuuza mashauri yangu yote

n a hamkukubali karipio langu,

26mimi nami nitawacheka katika maafa yenu,

n itawadhihaki wakati janga litawapata:

27wakati janga litawapata kama tufani,

- w** akati maafa yatawazoa kama upepo wa kisulisuli,
 w akati dhiki na taabu zitawalemea.
 28“Ndipo watakaponiita lakini sitawajibu;
 w atanitafuta lakini hawatanipata.
 29Kwa kuwa walichukia maarifa,
 w ala hawakuchagua kumcha Bwana,
 30kwa kuwa hawakukubali mashauri yangu,
 n a kukataa maonyo yangu,
 31watakula matunda ya njia zao,
 n a watashibishwa matunda ya hila zao.
 32Kwa kuwa ukaidi wa wajinga utawaua,
 n ako kuridhika kwa wajinga kutawaangamiza.
 33Lakini yeyote anisikilizaye ataishi kwa usalama,
 a tatulia, bila kuwa na hofu ya madhara.”
 Faida Za Hekima
 2Mwanangu, kama utayakubali maneno yangu
 n a kuyaweka akiba maagizo yangu ndani mwako,
 2kutega sikio lako kwenye hekima
 n a kuweka moyo wako katika ufahamu,
 3na kama ukiita busara
 n a kuita kwa sauti ufahamu,

4na kama utaitafuta kama fedha

n a kuitafuta sana kama hazina iliyofichwa,

5ndipo utakapoelewa kumcha Bwana

n a kupata maarifa ya Mungu.

6Kwa maana Bwana hutoa hekima,

n a kinywani mwake hutoka maarifa na ufahamu.

7Anahifadhi ushindi kwa ajili ya mwadilifu,

y eye ni ngao kwa wale wasio na lawama,

8kwa kuwa hulinda mwenendo wa mwenye haki

n a kuhifadhi njia ya waaminifu wake.

9Ndipo utafahamu lipi lililo kweli na haki

n a sawa: yaani kila njia nzuri.

10Kwa maana hekima itaingia moyoni mwako,

n ayo maarifa yataifurahisha nafsi yako.

11Busara itakuhifadhi

n a ufahamu utakulinda.

12Hekima itakuokoa kutoka njia za waovu,

k utoka kwa watu ambao maneno yao yamepotoka,

13wale waachao mapito yaliyonyooka

w akatembea katika njia za giza,

- 14wale wapendao kutenda mabaya
n a kufurahia upotovu wa ubaya,
- 15ambao mapito yao yamepotoka
n a ambao ni wapotovu katika njia zao.
- 16Itakuokoa pia kutokana na mwanamke kahaba,
k utokana na mke aliyepotoka mwenye maneno
y a kushawishi kutenda ubaya,
- 17aliyemwacha mwenzi wa ujana wake
n a kupuuza agano alilofanya mbele ya Mungu.
- 18Kwa maana nyumba yake huelekea kwenye kifo
n a mapito yake kwenye roho za waliokufa.
- 19Hakuna yeyote aendaye kwake akarudi,
a u kufikia mapito ya uzima.
- 20Hivyo utatembea katika njia za watu wema
n a kushikamana na mapito ya wenye haki.
- 21Kwa maana wanyofu wataishi katika nchi,
n ao wasio na lawama watabakia ndani yake.
- 22Bali waovu watakatiliwa mbali kutoka nchi,
n ao wasio waaminifu watang'olewa kutoka humo.
 Faida Nyingine Za Hekima
- 3Mwanangu, usisahau mafundisho yangu,

- b** ali zitunze amri zangu moyoni mwako,
2kwa kuwa zitakuongezea miaka mingi ya maisha yako
n a kukuletea mafanikio.
- 3Usiache kamwe upendo na uaminifu vitengane nawe;
v ifunge shingoni mwako,
v iandike katika ubao wa moyo wako.
4Ndipo utapata kibali na jina zuri
m bele za Mungu na mwanadamu.
- 5Mtumaini Bwana kwa moyo wako wote
w ala usizitegemee akili zako mwenyewe;
6katika njia zako zote mkiri yeye,
n aye atayanyoosha mapito yako.
- 7Usiwe mwenye hekima machoni pako mwenyewe;
m che Bwana ukajiepushe na uovu.
- 8Hii itakuletea afya mwilini mwako,
n a mafuta kwenye mifupa yako.
- 9Mheshimu Bwana kwa mali zako na
k wa malimbuko ya mazao yako yote;
- 10Ndipo ghala zako zitakapojaa hadi kufurika,
v iriba vyako vitafurika kwa mvinyo mpya.

11Mwanangu, usiidharau adhabu ya Bwana

n a usichukie kukaripiwa naye,

12kwa sababu Bwana huwaadibisha wale awapendao,

k ama vile baba afanyavyo

k wa mwana apendezwaye naye.

13Heri mtu yule aonaye hekima,

m tu yule apataye ufahamu,

14kwa maana hekima ana faida kuliko fedha

n a mapato yake ni bora kuliko ya dhahabu safi.

15Hekima ana thamani kuliko marijani;

h akuna chochote unachokitamani

k inachoweza kulinganishwa naye.

16Maisha marefu yako katika mkono wake wa kuume;

k atika mkono wake wa kushoto

k una utajiri na heshima.

17Njia zake zinapendeza,

m apito yake yote ni amani.

18Yeye ni mti wa uzima kwa wale wanaomkumbatia;

w ale wamshikao watabarikiwa.

19Kwa hekima Bwana aliiweka misingi ya dunia,

- k** wa ufahamu aliziweka mbingu mahali pake;
20kwa maarifa yake vilindi viligawanywa,
n ayo mawingu yanadondosha umande.
- 21Mwanangu, hifadhi maamuzi mema na busara,
u siache vitoke machoni pako;
22ndipo vitakapokuwa uzima nafsini mwako
n a pambo la neema shingoni mwako.
23Kisha utaenda katika njia yako salama,
w ala mguu wako hautajikwaa;
24ulalapo, hautaogopa;
u lalapo usingizi wako utakuwa mtamu.
25Usiogope maafa ya ghafula
a u maangamizi yanayowapata waovu,
26kwa kuwa Bwana atakuwa tumaini lako
n a kuepusha mguu wako kunaswa katika mtego.
27Usizuie wema kwa wale wanaostahili
i kiwa katika uwezo wako kutenda.
28Usimwambie jirani yako,
“ Njoo baadaye, nitakupa kesho”:
w akati wewe unacho kitu kile karibu nawe.

29Usifanye hila ya kumdhuru jirani yako,

a mbaye anaishi karibu na wewe akikuamini.

30Usimshtaki mtu bila sababu,

w akati hajakutenda dhara lolote.

31Usimwonee wivu mtu mwenye jeuri

w ala kuchagua njia yake iwayo yote,

32kwa kuwa Bwana humchukia mtu mpotovu,

l akini siri yake iko kwa mwenye haki.

33Laana ya Bwana i juu ya nyumba ya mwovu,

l akini yeye huibariki nyumba ya mwenye haki.

34Huwadhihaki wale wanaodhihaki,

l akini huwapa neema wale wanyenyekevu.

35Wenye hekima hurithi heshima,

b ali huwaaibisha wapumbavu.
Hekima Ni Bora Kupita Vitu Vyote

4Sikilizeni wanangu, mafundisho ya baba yenu;

s ikilizeni kwa makini na mpate ufahamu.

2Ninawapa mafundisho ya maana,

k wa hiyo msiyaache mafundisho yangu.

3Nilipokuwa mvulana mdogo katika nyumba ya baba yangu,

n ingali mchanga na mtoto pekee kwa mama yangu,

4baba alinifundisha akisema,

“ Yashike maneno yangu yote kwa moyo wako wote;

y ashike maagizo yangu na wewe utaishi.

5Pata hekima, pata ufahamu;

u siyasahau maneno yangu wala usiyaache.

6Usimwache hekima naye atakuweka salama;

m pende, naye atakulinda.

7Hekima ni bora kuliko vitu vyote; kwa hiyo jipe hekima.

H ata ikikugarimu vyote ulivyo navyo, pata ufahamu.

8Mstahi, naye atakukweza;

m kumbatie, naye atakuheshimu.

9Atakuvika shada la neema kichwani mwako

n a kukupa taji ya utukufu.”

10Sikiliza mwanangu, kubali ninachokuambia,

n ayo miaka ya maisha yako itakuwa mingi.

11Ninakuongoza katika njia ya hekima

n a kukuongoza katika mapito yaliyonyooka.

12Utembeapo, hatua zako hazitazuiliwa;

u kimbiapo, hutajikwaa.

13Mkamate sana elimu, usimwache aende zake;

m shike, maana yeye ni uzima wako.

14Usiuweke mguu wako katika njia ya waovu

w ala usitembee katika njia ya watu wabaya.

15Epukana nayo, usisafiri katika njia hiyo;

a chana nayo, na uelekee njia yako.

16Kwa kuwa hawawezi kulala mpaka watende uovu;

w anashindwa hata kusinzia mpaka wamwangushe mtu.

17Wanakula mkate wa uovu,

n a kunywa mvinyo wa jeuri.

18Njia ya wenye haki ni kama nuru ya kwanza ya mapambazuko,

a mbayo hung'aa zaidi na zaidi mpaka mchana mkamilifu.

19Lakini njia ya waovu ni kama giza nene;

h awajui kinachowafanya wajikwae.

20Mwanangu, yasikilize kwa makini yale ninayokuambia;

s ikiliza kwa makini maneno yangu.

21Usiruhusu yaondoke machoni pako,

y ahifadhi ndani ya moyo wako;

22kwa sababu ni uzima kwa wale wanaoyapata

n a afya kwa mwili wote wa mwanadamu.

23Zaidi ya yote, linda moyo wako, kuliko yote uyalindayo,

m aana ndiko zitokako chemchemi za uzima.

24Epusha kinywa chako na ukaidi;

w eka mazungumzo machafu mbali na midomo yako.

25Macho yako na yatazame mbele,

k aza macho yako moja kwa moja mbele yako.

26Sawazisha mapito ya miguu yako

n a njia zako zote ziwe zimethibitika.

27Usigeuke kulia wala kushoto;

e pusha mguu wako na ubaya.
Onyo Dhidi Ya Uzinzi

5Mwanangu, sikiliza kwa makini hekima yangu,

s ikiliza vizuri maneno yangu ya busara,

2ili uweze kutunza busara

n a midomo yako ihifadhi maarifa.

3Kwa maana midomo ya mwanamke kahaba

h udondoza asali,

n a maneno ya kinywa chake

n i laini kuliko mafuta;

4lakini mwisho wake ni mchungu kama nyongo,

m kali kama upanga ukatao kuwili.

5Miguu yake hushuka kuelekea kwenye kifo;

h atua zake huelekea moja kwa moja kaburini. ²

6Yeye hafikiri juu ya njia ya uzima;

n jia zake zimepotoka, lakini yeye hajui.

7Sasa basi wanangu, nisikilizeni;

m siache ninalowaambia.

8Njia zenu ziwe mbali naye,

m siende karibu na mlango wa nyumba yake,

9usije ukatoa nguvu zako nzuri kwa wengine

n a miaka yako kwa aliye mkatili,

10wageni wasije wakasherehekea utajiri wako

n a jitihada yako ikatajirisha

n yumba ya mwanaume mwingine.

11Mwishoni mwa maisha yako utalia kwa uchungu,

w akati nyama na mwili wako vimechakaa.

12Utasema, "Tazama jinsi gani nilivyochukia adhabu!

T azama jinsi moyo wangu ulivyodharau maonyo!

13Sikuwatii walimu wangu

w ala kuwasikiliza wakufunzi wangu.

14Nimefika ukingoni mwa maangamizi kabisa

k atikati ya kusanyiko lote."

² + 5:5 Kaburini hapa maana yake ni Kuzimu, kwa Kiebrania ni Sheol.

15Kunywa maji kutoka kwenye kisima chako mwenyewe,
maji yanayotiririka kutoka kwenye kisima chako mwenyewe.

16Je, chemchemi zako zifurike katika barabara za mji

n a vijito vyako vya maji viwanjani?

17Na viwe vyako mwenyewe,

k amwe visishirikishwe wageni.

18Chemchemi yako na ibarikiwe

n a umfurahie mke wa ujana wako.

19Kulungu jike apendaye, kulungu mzuri:

m atiti yake na yakutosheleze siku zote,

n awe utekwe daima na upendo wake.

20Kwa nini mwanangu, utekwe na mwanamke kahaba?

K wa nini ukumbatie kifua cha mke wa mwanaume mwingine?

21Kwa maana njia za mtu ni wazi kabisa mbele za Bwana,

n aye huyapima mapito yake yote.

22Matendo mabaya ya mtu mwovu humnasa yeye mwenyewe;

k amba za dhambi yake humkamata kwa nguvu.

23Atakufa kwa kukosa nidhamu,

a kipotoshwa kwa upumbavu wake mwenyewe.
Maonyo Dhidi Ya Upumbavu

6Mwanangu, kama umekuwa mdhamini wa jirani yako,

- i** kiwa umeshika mikono kwa kuweka ahadi
- k** wa ajili ya mwingine,
- 2kama umetegwa na ulichosema,
- u** menaswa kwa maneno ya kinywa chako,
- 3basi fanya hivi mwanangu, ili ujiweke huru,
- k** wa kuwa umeanguka mikononi mwa jirani yako:
- N** enda ukajinyenyekeshe kwake;
- m** sihi jirani yako!
- 4Usiruhusu usingizi machoni pako,
- u** siruhusu kope zako zisinzie.
- 5Jiweke huru, kama swala mkononi mwa mwindaji,
- k** ama ndege kutoka kwenye mtego wa mwindaji.
- 6Ewe mvivu, mwendee mchwa;
- z** itafakari njia zake ukapate hekima!
- 7Kwa maana yeye hana msimamizi,
- w** ala mwangalizi, au mtawala,
- 8lakini hujiwekea akiba wakati wa kiangazi
- n** a hukusanya chakula chake wakati wa mavuno.
- 9Ewe mvivu, utalala hata lini?
- U** taamka lini kutoka usingizi wako?

10Bado kulala kidogo, kusinzia kidogo,

b ado kukunja mikono kidogo upate kupumzika:

11hivyo umaskini utakuja juu yako kama mnyang'anyi,

n a kupungukiwa kutakujia kama mtu mwenye silaha.

12Mtu mbaya sana na mlaghai,

a mbaye huzungukazunguka

n a maneno ya upotovu,

13ambaye anakonyeza kwa jicho lake,

a nayetoa ishara kwa miguu yake

n a kuashiria kwa vidole vyake,

14ambaye hupanga ubaya

k wa udanganyifu moyoni mwake:

d aima huchochea fitina.

15Kwa hiyo maafa yatamkumba ghafula;

a taangamizwa mara, pasipo msaada.

16Kuna vitu sita anavyovichukia Bwana,

n aam, viko saba vilivyo chukizo kwake:

17macho ya kiburi,

u limi udanganyao,

m ikono imwagayo damu isiyo na hatia,

- 18moyo uwazao mipango miovu,
m iguu iliyo myepesi kukimbilia uovu,
- 19shahidi wa uongo ambaye humwaga uongo,
n a mtu ambaye huchochea fitina kati ya ndugu.
 Onyo Dhidi Ya Uasherati
- 20Mwanangu, zishike amri za baba yako,
w ala usiyaache mafundisho ya mama yako.
- 21Yafunge katika moyo wako daima,
y akaze kuizunguka shingo yako.
- 22Wakati utembeapo, yatakuongoza;
w akati ulalapo, yatakulinda;
w akati uamkapo, yatazungumza nawe.
- 23Kwa maana amri hizi ni taa,
m afundisho haya ni mwanga
n a maonyo ya maadili ni njia ya uzima,
- 24yakikulinda na mwanamke aliyepotoka,
k utokana na maneno laini ya mwanamke aliyepotoka.
- 25Moyo wako usitamani uzuri wake
w ala macho yake yasikuteke,
- 26kwa maana kahaba atakufanya uwe maskini,
h ata ukose kipande cha mkate,

n aye mwanamke mzinzi huwinda maisha yako hasa.

27Je, mtu aweza kuchotea moto kwenye paja lake

b ila nguo zake kuungua?

28Je, mtu aweza kutembea juu ya makaa ya moto yanayowaka

b ila miguu yake kuungua?

29Ndivyo alivyo mtu alalaye na mke wa mwanaume mwingine;

h akuna yeyote amgusaye huyo mwanamke ambaye hataadhibiwa.

30Watu hawamdharau mwizi kama akiiba

k ukidhi njaa yake wakati ana njaa.

31Pamoja na hayo, kama akikamatwa,

l azima alipe mara saba,

i ngawa inamgharimu utajiri wote wa nyumba yake.

32Lakini mwanaume aziniye na mwanamke hana akili kabisa;

y eyote afanyaye hivyo hujiangamiza mwenyewe.

33Mapigo na aibu ni fungu lake

n a aibu yake haitafutika kamwe;

34kwa maana wivu huamsha ghadhabu ya mume,

n aye hataonyesha huruma alipizapo kisasi.

35Hatakubali fidia yoyote;

a takataa malipo, hata yakiwa makubwa kiasi gani.
Onyo Dhidi Ya Mwanamke Mzinzi

- 7Mwanangu, shika maneno yangu
n a kuzihifadhi amri zangu ndani yako.
- 2Shika amri zangu nawe utaishi;
l inda mafundisho yangu kama mboni ya jicho lako.
- 3Yafunge katika vidole vyako;
y aandike katika kibao cha moyo wako.
- 4Mwambie hekima, “Wewe ni dada yangu,”
u ite ufahamu jamaa yako;
- 5watakuepusha na mwanamke mzinzi,
k utokana na mwanamke mpotovu
n a maneno yake ya kubembeleza.
- 6Kwenye dirisha la nyumba yangu
n ilitazama nje kupitia upenyo
k wenye mwimo wa dirisha.
- 7Niliona miongoni mwa wajinga,
n ikagundua miongoni mwa wanaume vijana,
k ijana asiye na akili.
- 8Alikuwa akishuka njiani karibu na pembe ya kwake,
a kielekea kwenye nyumba ya huyo mwanamke
- 9wakati wa machweo, jua likipungua nuru yake,

g iza la usiku lilipokuwa likiingia.

10Ndipo huyo mwanamke akatoka kumlaki,

h ali amevaa kama kahaba akiwa na nia ya udanganyifu.

11(Ni mwanamke mwenye makelele na mkaidi,

m iguu yake haitulii nyumbani;

12mara kwenye barabara za mji,

m ara kwenye viwanja vikubwa,

k wenye kila pembe huvizia.)

13Huyo mwanamke alimkumbatia kijana na kumbusu,

n a kwa uso usio na haya akamwambia:

14“Nina sadaka za amani nyumbani;

l eo nimetimiza nadhiri zangu.

15Kwa hiyo nimetoka nje kukulaki;

n imekutafuta na nimekupata!

16Nimetandika kitanda changu

k wa kitani za rangi kutoka Misri.

17Nimetia manukato kitanda changu

k wa manemane, udi na mdalasini.

18Njoo, tuzame katika mapenzi mpaka asubuhi;

t ujifurahishe wenyewe kwa mapenzi!

19Mume wangu hayupo nyumbani;

a mekwenda safari ya mbali.

20Amechukua mkoba uliojazwa fedha

n a hatakuwepo nyumbani karibuni.”

21Kwa maneno laini yule mwanamke akampotosha;

a limshawishi kwa maneno yake laini.

22Mara huyo kijana alimfuata yule mwanamke

k ama fahali aendaye machinjoni,

k ama kulungu aingiaye kwenye kitanzi,

23mpaka mshale umchome ini lake,

k ama ndege anayenaswa kwenye mtego,

b ila kujua itamgharimu maisha yake.

24Sasa basi wanangu, nisikilizeni;

s ikilizeni kwa makini nisemalo.

25Usiruhusu moyo wako ugeukie njia za huyo mwanamke,

w ala usitangetange katika mapito yake.

26Aliowaangusha ni wengi;

a liowachinja ni kundi kubwa.

27Nyumba yake ni njia kuu iendayo kaburini,³

³+ 7:27 Kaburini hapa maana yake ni Kuzimu, kwa Kiebrania ni Sheol.

i elekeayo chini kwenye vyumba vya mauti.
Wito Wa Hekima

8Je, hekima haitani?

Je, ufahamu hapazi sauti?

2Juu ya miinuko karibu na njia,

p enye njia panda, ndipo asimamapo;

3kando ya malango yaelekeayo mjini,

k wenye maingilio, hulia kwa sauti kubwa, akisema:

4“Ni ninyi wanaume, ninaowaita;

n inapaza sauti yangu kwa wanadamu wote.

5Ninyi ambao ni wajinga, pateni akili;

n inyi mlio wapumbavu, pateni ufahamu.

6Sikilizeni, kwa maana nina mambo muhimu ya kusema;

n inafungua midomo yangu kusema lililo sawa.

7Kinywa changu husema lililo kweli,

k wa maana midomo yangu huchukia uovu.

8Maneno yote ya kinywa changu ni haki;

h akuna mojawapo lililopotoka wala ukaidi.

9Kwa wenye kupambanua yote ni sahihi;

h ayana kasoro kwa wale wenye maarifa.

10Chagua mafundisho yangu badala ya fedha,

- m** aarifa badala ya dhahabu safi,
 11kwa maana hekima ina thamani kuliko marijani
n a hakuna chochote unachohitaji kinacholingana naye.
- 12“Mimi hekima, nakaa pamoja na busara;
n inamiliki maarifa na busara.
- 13Kumcha Bwana ni kuchukia uovu;
n inachukia kiburi na majivuno,
t abia mbaya na mazungumzo potovu.
- 14Ushauri na hukumu sahihi ni vyangu;
n ina ufahamu na nina nguvu.
- 15Kwa msaada wangu wafalme hutawala
n a watawala hutunga sheria zilizo za haki,
- 16kwa msaada wangu wakuu hutawala,
n a wenye vyeo wote watawalao dunia.
- 17Nawapenda wale wanipendao,
n a wale wanitafutao kwa bidii wataniona.
- 18Utajiri na heshima viko kwangu,
u tajiri udumuo na mafanikio.
- 19Tunda langu ni bora kuliko dhahabu safi;
k ile nitoacho hupita fedha iliyo bora.

20 Natembea katika njia ya unyofu

katika mapito ya haki,

21 nawapa utajiri wale wanipendao

na kuzijaza hazina zao.

22 “Bwana aliniumba mwanzoni mwa kazi yake,

kabla ya matendo yake ya zamani;

23 niliteuliwa tangu milele,

tangu mwanzoni, kabla ya dunia kuumbwa.

24 Wakati hazijakuwepo bahari, nilikwishazaliwa,

wakati hazijakuwepo chemchemi zilizojaa maji;

25 kabla milima haijawekwa mahali pake,

kabla vilima havijakuwepo, nilikwishazaliwa,

26 kabla hajaumba dunia wala mashamba yake

au vumbi lolote la dunia.

27 Nilikuwepo alipoziweka mbingu mahali pake,

wakati alichora mstari wa upeo wa macho

juu ya uso wa kilindi,

28 wakati aliweka mawingu juu

na kuziweka imara chemchemi za bahari,

29 wakati aliiwekea bahari mpaka wake

i li maji yasivunje agizo lake,

n a wakati aliweka misingi ya dunia.

30Wakati huo nilikuwa fundi stadi kando yake.

N ilijazwa na furaha siku baada ya siku,

n ikifurahi daima mbele zake,

31nikifurahi katika dunia yake yote

n ami nikiwafurahia wanadamu.

32“Basi sasa wanangu, nisikilizeni;

h eri wale wanaozishika njia zangu.

33Sikilizeni mafundisho yangu mwe na hekima;

m siyapuuze.

34Heri mtu yule anisikilizaye mimi,

a kisubiri siku zote malangoni mwangu,

a kingoja kwenye vizingiti vya mlango wangu.

35Kwa maana yeyote anipataye mimi amepata uzima

n a kujipatia kibali kutoka kwa Bwana.

36Lakini yeyote ashindwaye kunipata

h ujiumiza mwenyewe;

n a wote wanichukiao mimi hupenda mauti.”
Makaribisho Ya Hekima Na Ya Upumbavu

9Hekima amejenga nyumba yake;

a mechonga nguzo zake saba.

2Ameandaa nyama na kuchanganya divai yake;

p ia ameandaa meza yake.

3Amewatuma watumishi wake wa kike, naye huita

k utoka mahali pa juu sana pa mji.

4Anawaambia wale wasio na akili,

“ Wote ambao ni wajinga na waje hapa!

5Njooi, mle chakula changu

n a mnywe divai niliyoichanganya.

6Acheni njia zenu za ujinga nanyi mtaishi;

t embeeni katika njia ya ufahamu.

7“Yeyote anayemkosa mwenye mzaha

h ukaribisha matukano;

y eyote anayekemea mtu mwovu

h upatwa na matusi.

8Usimkeme mwenye mzaha la sivyo atakuchukia;

m keme mwenye hekima naye atakupenda.

9Mfundishe mtu mwenye hekima

n aye atakuwa na hekima zaidi;

m fundishe mtu mwadilifu

n aye atazidi kufundishika.

10“Kumcha Bwana ndicho chanzo cha hekima,

n a kumjua Aliye Mtakatifu ni ufahamu.

11Kwa maana kwa msaada wangu

s iku zako zitakuwa nyingi,

n a miaka itaongezwa katika maisha yako.

12Kama wewe una hekima, hekima yako itakupa tuzo;

k ama wewe ni mtu wa mzaha,

w ewe mwenyewe ndiwe utateseka.”

13Mwanamke aitwaye Mpumbavu ana kelele;

h ana adabu na hana maarifa.

14Huketi kwenye mlango wa nyumba yake,

j uu ya kiti katika mahali pa juu sana pa mji,

15akiita wale wapitao karibu,

w aendao moja kwa moja kwenye njia yao.

16Anawaambia wale wasio na akili,

“ Wote ambao ni wajinga na waje hapa ndani!”

17“Maji yaliyoibiwa ni matamu;

c hakula kinacholiwa sirini ni kitamu!”

18Lakini hawajui hata kidogo kuwa wafu wako humo,

k wamba wageni wake huyo mwanamke

w ako katika vilindi vya kuzimu.
Mithali Za Solomoni

10Mithali za Solomoni:

M wana mwenye hekima

h uleta furaha kwa baba yake,

l akini mwana mpumbavu

h uleta huzuni kwa mama yake.

2Hazina zilizopatikana kwa njia mbaya hazifai,

l akini uadilifu huokoa kutoka mautini.

3Bwana hawaachi waadilifu kukaa njaa,

l akini hupinga tamaa ya mtu mwovu.

4Mikono mivivu hufanya mtu kuwa maskini

l akini mikono yenye bidii huleta utajiri.

5Yeye akusanyaye mazao wakati wa kiangazi

n i mwana mwenye hekima,

l akini yeye alalaye wakati wa mavuno

n i mwana mwenye kuaibisha.

6Baraka huwa taji kichwani mwa mwenye haki,

l akini jeuri hufunika kinywa cha mwovu.

7Kumbukumbu ya mwenye haki itakuwa baraka,

- 1 akini jina la mwovu litaoza.
- 8Mwenye hekima moyoni hupokea maagizo,
- 1 akini mpumbavu apayukaye huangamia.
- 9Mtu mwadilifu hutembea salama,
- 1 akini mtu aendaye katika njia zilizopotoka atagunduliwa.
- 10Yeye akonyezaye kwa nia mbaya husababisha huzuni,
- n aye mpumbavu apayukaye huangamia.
- 11Kinywa cha mwenye haki ni chemchemi ya uzima,
- 1 akini jeuri hufunika kinywa cha mwovu.
- 12Chuki huchochea faraka,
- 1 akini upendo husitiri mabaya yote.
- 13Hekima hupatikana katika midomo ya wenye kupambanua,
- 1 akini fimbo ni kwa ajili ya mgongo wake asiye na ufahamu.
- 14Wenye hekima huhifadhi maarifa,
- b ali kinywa cha mpumbavu hualika maangamizi.
- 15Mali ya tajiri ni mji wake wenye ngome,
- b ali ufukara ni maangamizi ya maskini.
- 16Ujira wa wenye haki huwaletea uzima,
- 1 akini mapato ya waovu huwaletea adhabu.
- 17Anayekubali kuadibishwa yuko katika njia ya uzima,

1 akini yeyote anayepuuza maonyo hupotosha wengine.

18Yeye afichaye chuki yake ana midomo ya uongo,

n a yeyote anayeeneza uchonganishi ni mpumbavu.

19Wakati maneno ni mengi, dhambi haikosekani,

1 akini yeye ambaye huzuia ulimi wake ni mwenye busara.

20Ulimi wa mwenye haki ni fedha iliyo bora,

b ali moyo wa mwovu una thamani ndogo.

21Midomo ya mwenye haki hulisha wengi,

1 akini wapumbavu hufa kwa kukosa ufahamu.

22Baraka ya Bwana hutajirisha,

w ala haichanganyi huzuni.

23Mpumbavu hufurahia tabia mbaya,

1 akini mtu mwenye ufahamu hupendezwa na hekima.

24Kile anachoogopa mwovu ndicho kitakachompata;

k ile anachoonea shauku mwenye haki atapewa.

25Tufani inapopita, waovu hutoweka,

1 akini wenye haki husimama imara milele.

26Kama siki ilivyo kwa meno na moshi kwa macho,

n divyo alivyo mvivu kwa wale waliomtuma.

27Kumcha Bwana huongeza urefu wa maisha,

- 1 akini miaka ya mwovu inafupishwa.
 28Tarajio la mwenye haki ni furaha,
 b ali matumaini ya mwovu huwa si kitu.
 29Njia ya Bwana ni kimbilio kwa wenye haki,
 1 akini ni maangamizi ya wale watendao mabaya.
 30Kamwe wenye haki hawataondolewa,
 b ali waovu hawatasalia katika nchi.
 31Kinywa cha mwenye haki hutoa hekima,
 b ali ulimi wa upotovu utakatwa.
 32Midomo ya wenye haki inajua kile kinachofaa,
 b ali kinywa cha mwovu hujua kile kilichopotoka tu.
 11Bwana huchukia sana mizani za udanganyifu,
 b ali vipimo sahihi ni furaha yake.
 2Kiburi kinapokuja, ndipo huja aibu,
 b ali unyenyekevu huja na hekima.
 3Uadilifu wa wenye haki huwaongoza,
 b ali wasio waaminifu huharibiwa na hila yao.
 4Utajiri haufaidi kitu katika siku ya ghadhabu,
 b ali haki huokoa kutoka mautini.
 5Haki ya wasio na lawama, huwatengenezea njia iliyonyooka,

b ali waovu huangushwa kwa uovu wao wenyewe.

6Haki ya wanyofu huwaokoa,

b ali wasio waaminifu hunaswa na tamaa mbaya.

7Wakati mtu mwovu anapokufa, matumaini yake hutoweka;

y ote aliyoyatazamia kutokana na nguvu zake huwa si kitu.

8Mtu mwenye haki huokolewa kutoka taabu,

n aye mtu mwovu huingia humo badala yake.

9Kwa kinywa chake mtu asiyemwamini Mungu

h umwangamiza jirani yake,

b ali kwa maarifa mwenye haki huokolewa.

10Wakati mwenye haki anapofanikiwa, mji hufurahi;

m wovu atowekapo, kuna kelele za furaha.

11Kutokana na baraka ya mtu mnyofu mji hukwezwa,

b ali kwa kinywa cha mwovu mji huharibiwa.

12Mtu asiye na akili humdharau jirani yake,

b ali mtu mwenye ufahamu huuzuia ulimi wake.

13Masengenyo husaliti tumaini,

b ali mtu mwaminifu hutunza siri.

14Pasipo ushauri wa hekima taifa huanguka,

b ali washauri wengi hufanya ushindi uwe wa hakika.

15Yeye amdhaminiye mgeni hakika atateseka,

b ali yeyote akataaye kuunga mkono dhamana ni salama.

16Mwanamke mwenye moyo wa huruma hupata heshima,

b ali wanaume wakorofi hupata mali tu.

17Mwenye huruma hujinufaisha mwenyewe,

b ali mkatili hujiletea taabu mwenyewe.

18Mtu mwovu hupata ujira wa udanganyifu,

b ali yeye apandaye haki huvuna tuzo ya uhakika.

19Mtu mwenye haki kweli kweli hupata uzima,

b ali yeye afuatiliaye ubaya huendea kifo chake.

20Bwana huwachukia sana watu wenye moyo wa upotovu,

b ali hupendezwa na wale ambao njia zao hazina lawama.

21Uwe na hakika na hili: Waovu hawataepuka kuadhibiwa,

b ali wenye haki watakuwa huru.

22Kama pete ya dhahabu katika pua ya nguruwe

n divyo alivyo mwanamke mzuri ambaye hana busara.

23Shauku ya mwenye haki huishia tu kwenye mema,

b ali tumaini la mwovu huishia tu kwenye ghadhabu.

24Kuna mtu atoaye kwa ukarimu, hata hivyo hupata zaidi,

m wingine huzuia, lakini huwa maskini.

25Mtu mkarimu atastawi;

y eye awaburudishaye wengine

a taburudishwa mwenyewe.

26Watu humlaani mtu awanyimae watu nafaka,

b ali baraka itamkalia kichwani kama taji

y eye aliye radhi kuiuza.

27Yeye atafutaye mema hupata ukarimu,

b ali ubaya huja kwake yeye autafutaye.

28Yeyote ategemeaye utajiri wake ataanguka,

b ali mwenye haki atastawi kama jani bichi.

29Yeye aletaye taabu kwa jamaa yake atarithi tu upepo,

n aye mpumbavu atakuwa mtumishi wa wenye hekima.

30Tunda la mwenye haki ni mti wa uzima,

n aye mwenye hekima huvuta roho za watu.

31Kama wenye haki watapokea ujira wao duniani,

s i zaidi sana yule asiyemcha Mungu na mwenye dhambi?
Mafundisho Ya Kifamilia Na Ya Kijamii

12Yeyote apendaye kuadibishwa hupenda maarifa,

b ali yeye achukiaye kuonywa ni mpumbavu.

2Mtu mwema hupata kibali kutoka kwa Bwana,

b ali Bwana humhukumu mwenye hila.

3Mtu hathibitiki kutokana na uovu,

b ali mwenye haki hataondolewa.

4Mke mwenye tabia nzuri ni taji ya mumewe,

b ali aaibishaye ni kama uozo

k atika mifupa ya mumewe.

5Mipango ya mtu mwadilifu ni ya haki,

b ali ushauri wa mwovu ni udanganyifu.

6Maneno ya waovu huotea kumwaga damu,

b ali maneno ya waadilifu huwaokoa.

7Watu waovu huondolewa na kutoweka,

b ali nyumba ya mwenye haki husimama imara.

8Mtu husifiwa kulingana na hekima yake,

b ali watu wenye akili zilizopotoka hudharauliwa.

9Heri mtu wa hali ya chini mwenye mtumishi,

k uliko kujifanya mtu wa hali ya juu nawe huna chakula.

10Mtu mwenye haki hujali mahitaji ya mnyama wake,

b ali matendo ya huruma ya mwovu ni ukatili.

11Yeye alimaye shamba lake atakuwa na chakula tele,

b ali yeye afuataye mambo ya upuzi hana akili.

12Waovu hutamani mateka ya watu wabaya,

b ali shina la mwenye haki hustawi.

13Mtu mwovu hunaswa kwa mazungumzo yake ya dhambi,

b ali mwenye haki huepuka taabu.

14Kutokana na tunda la midomo yake

m tu hujazwa na mambo mema,

h akika kama ilivyo kazi ya mikono yake humtunza.

15Njia ya mpumbavu huonekana sawa

m achoni pake mwenyewe,

b ali mtu mwenye hekima husikiliza ushauri.

16Mpumbavu huonyesha kuudhika kwake mara moja,

b ali mtu wa busara hupuuza matukano.

17Shahidi wa kweli hutoa ushuhuda wa kuaminika,

b ali shahidi wa uongo husema uongo.

18Maneno ya kipumbavu huchoma kama upanga,

b ali ulimi wa mwenye hekima huleta uponyaji.

19Midomo isemayo kweli hudumu milele,

b ali ulimi wa uongo hudumu kwa muda mfupi tu.

20Upo udanganyifu katika mioyo

y a wale ambao hupanga mabaya,

b ali kuna furaha kwa wale wanaoleta amani.

21Hakuna dhara linalompata mwenye haki,

b ali waovu wana taabu nyingi.

22Bwana anachukia sana midomo idanganyayo,

b ali hufurahia watu ambao ni wa kweli.

23Mtu mwenye busara hujihifadhia maarifa yeye mwenyewe,

b ali moyo wa wapumbavu hububujika upumbavu.

24Mikono yenye bidii itatawala,

b ali uvivu huishia katika kazi za utumwa.

25Moyo wa wasiwasi humlelea mtu,

b ali neno la huruma humfurahisha.

26Mtu mwenye haki ni mwangalifu katika urafiki,

b ali njia ya waovu huwapotosha.

27Mtu mvivu haoki mawindo yake,

b ali mtu mwenye bidii ana mali za thamani.

28Katika njia ya haki kuna uzima;

k atika mapito hayo kuna maisha ya milele.
Mema Ya Muda Mfupi Na Yale Ya Kudumu

13Mwana mwenye hekima husikia mafundisho ya babaye,

b ali mwenye dharau hasikilizi maonyo.

2Kutoka tunda la midomo yake mtu hufurahia mambo mema,

b ali wasio waaminifu wanatamani sana jeuri.

3Yeye alindaye midomo yake hulinda nafsi yake,

b ali yeye asemaye kwa haraka ataangamia.

4Mvivu hutamani sana na hapati kitu,

b ali nafsi ya mwenye bidii

h utoshelezwa kikamilifu.

5Mwenye haki huchukia uongo,

b ali waovu huleta aibu na fedheha.

6Haki humlinda mtu mwadilifu,

b ali uovu humwangusha mwenye dhambi.

7Mtu mmoja hujifanya tajiri, kumbe hana chochote;

m wingine hujifanya maskini, kumbe ana utajiri mwingi.

8Utajiri wa mtu waweza kukomboa maisha yake,

b ali mtu maskini hasikii kitisho.

9Nuru ya mwenye haki hung'aa sana,

b ali taa ya mwovu itazimwa.

10Kiburi huzalisha magomvi tu,

b ali hekima hupatikana kwa wale wanaozingatia ushauri.

11Fedha isiyo ya halali hupungua,

b ali yeye akusanyaye fedha kidogo kidogo huongezeka.

12Kilichotarajiwa kikikawia kuja moyo huugua,

- b** ali tumaini lililotimizwa ni mti wa uzima.
- 13Yeye anayedharau mafundisho anajiletea maangamizi,
- b** ali yeye anayeheshimu agizo hupewa tuzo.
- 14Mafundisho ya mwenye busara ni chemchemi ya uzima,
- i** li kumwepusha mtu na mitego ya mauti.
- 15Ufahamu mzuri hupata upendeleo,
- b** ali njia ya asiye mwaminifu ni ngumu.
- 16Kila mwenye busara hutenda kwa maarifa,
- b** ali mpumbavu hudhahirisha upumbavu wake.
- 17Mjumbe mwovu huanguka kwenye taabu,
- b** ali mjumbe mwaminifu huleta uponyaji.
- 18Yeye anayedharau maonyo hupata umaskini na aibu,
- b** ali yeye anayekubali maonyo huheshimiwa.
- 19Tarajio lililotimizwa ni tamu kwa nafsi,
- b** ali wapumbavu huchukia sana kuacha ubaya.
- 20Yeye atembeaye na mwenye hekima atapata hekima,
- b** ali rafiki wa mpumbavu hupata madhara.
- 21Balaa humwandama mtenda dhambi,
- b** ali mafanikio ni thawabu kwa mwenye haki.
- 22Mtu mwema huwaachia wana wa wanawe urithi,

b ali mali ya wenye dhambi imehifadhiwa

k wa ajili ya wenye haki.

23Shamba la mtu maskini laweza kuzalisha chakula kingi,

b ali dhuluma hukifutilia mbali.

24Yeye aizuiaye fimbo yake hampendi mwanawe,

b ali yeye ampendaye

h uwa mwangalifu kumwadibisha.

25Mwenye haki hula mpaka akaridhisha moyo wake,

b ali tumbo la mwovu hutaabika kwa njaa.

14Mwanamke mwenye hekima huijenga nyumba yake,

b ali mpumbavu huibomoa nyumba yake

k wa mikono yake mwenyewe.

2Yeye ambaye njia zake ni nyofu humcha Bwana,

b ali yeye ambaye njia zake zimepotoka humdharau Mungu.

3Mazungumzo ya mpumbavu huleta fimbo mgongoni mwake,

b ali mwenye hekima hulindwa na maneno ya midomo yake.

4Pale ambapo hakuna mafahali, hori ni tupu,

b ali kutokana na nguvu za fahali huja mavuno mengi.

5Shahidi mwaminifu hadanganyi,

b ali shahidi wa uongo humimina uongo.

6Mwenye mzaha huitafuta hekima na haipati,

b ali maarifa huja kwa urahisi kwa anayepambanua.

7Kaa mbali na mtu mpumbavu,

k wa maana hutapata maarifa katika midomo yake.

8Hekima ya mwenye busara ni kufikiria njia zake,

b ali upumbavu wa wapumbavu ni udanganyifu.

9Wapumbavu hudhihaki kujirekebisha kutoka dhambi,

b ali wema hupatikana miongoni mwa wanyofu.

10Kila moyo hujua uchungu wake wenyewe,

w ala hakuna yeyote awezaye kushiriki furaha yake.

11Nyumba ya mwovu itaangamizwa,

b ali hema la mnyofu litastawi.

12Iko njia ione kanayo kuwa sawa kwa mtu,

b ali mwisho wake huelekeza mautini.

13Hata katika kicheko moyo waweza kuuma,

n ayo furaha yaweza kuishia katika majonzi.

14Wasio na imani watapatilizwa kikamilifu kwa ajili ya njia zao,

n aye mtu mwema atapewa thawabu kwa ajili ya njia yake.

15Mtu mjinga huamini kila kitu,

b ali mwenye busara hufikiria hatua zake.

16Mtu mwenye hekima humcha Bwana na kuepuka mabaya,

b ali mpumbavu hukasirika kwa hamaki na uzembe.

17Mtu anayekasirika kwa haraka hufanya mambo ya upumbavu,

n aye mtu wa hila huchukiwa.

18Mjinga hurithi upumbavu,

b ali wenye busara huvikwa maarifa kichwani kama taji.

19Watu wabaya watasujudu mbele ya watu wema,

n ao waovu kwenye malango ya wenye haki.

20Maskini huepukwa hata na majirani zao,

b ali matajiri wana marafiki wengi.

21Yeye anayemdharau jirani yake hutenda dhambi,

b ali amebarikiwa yeye aliye na huruma kwa mhitaji.

22Je, wale wanaopanga ubaya hawapotoki?

B ali wale wanaopanga kilicho chema

h upata upendo na uaminifu.

23Kazi zote zinazofanywa kwa bidii huleta faida,

b ali mazungumzo matupu huelekea umaskini tu.

24Utajiri wa wenye hekima ni taji yao,

b ali upumbavu wa wapumbavu huzaa upumbavu.

25Shahidi wa kweli huokoa maisha,

b ali shahidi wa uongo ni mdanganyifu.

26Yeye amchaye Bwana ana ngome salama,

n a kwa watoto wake itakuwa kimbilio.

27Kumcha Bwana ni chemchemi ya uzima,

i li kumwepusha mtu na mitego ya mauti.

28Wingi wa watu ni utukufu wa mfalme,

b ali pasipo watu mkuu huangamia.

29Mtu mwenye subira ana ufahamu mwingi,

b ali anayekasirika haraka huonyesha upumbavu.

30Moyo wenye amani huupa mwili uzima,

b ali wivu huozesha mifupa.

31Yeye amwoneaye maskini huonyesha dharau kwa Muumba wao,

b ali yeyote anayemhurumia mhitaji humheshimu Mungu.

32Waovu huangamizwa kwa matendo yao maovu,

b ali hata katika kifo wenye haki hupata kimbilio.

33Hekima hukaa katika moyo wa mwenye ufahamu

b ali haijulikani miongoni mwa wapumbavu.

34Haki huinua taifa,

b ali dhambi ni aibu kwa watu wote.

35Mfalme hupendezwa na mtumishi mwenye hekima,

- b** ali ghadhabu yake humwangukia
m tumishi mwenye kuaibisha.
- 15Jawabu la upole hugeuza ghadhabu,
b ali neno liumizalo huchochea hasira.
- 2Ulimi wa mwenye hekima husifu maarifa,
b ali kinywa cha mpumbavu hufoka upumbavu.
- 3Macho ya Bwana yako kila mahali,
y akiwaangalia waovu na wema.
- 4Ulimi uletao uponyaji ni mti wa uzima,
b ali ulimi udanganyao huponda roho.
- 5Mpumbavu hubeza maonyo ya baba yake,
b ali yeyote akubaliye maonyo huonyesha busara.
- 6Nyumba ya mwenye haki ina hazina kubwa,
b ali mapato ya waovu huwaletea taabu.
- 7Midomo ya mwenye hekima hueneza maarifa,
b ali sivyo ilivyo mioyo ya wapumbavu.
- 8Bwana huchukia sana dhabihu za waovu,
b ali maombi ya wanyofu humfurahisha Mungu.
- 9Bwana huchukia sana njia ya waovu,
b ali huwapenda wale wafuatao haki.